

Список использованных источников:

1. Тюпа, В. И. О границах нарратологии [Электронный ресурс] / В. И. Тюпа // Международная конференция, посвященная 70-летию профессора В. М. Марковича. – Режим доступа: <http://www.lit.phil.pu.ru>
2. Ильин, И. П. Постмодернизм. Словарь терминов / И. П. Ильин. – М.: ИНИОН РАН (отдел литературоведения) – INTRADA, 2001. – 384 с.
3. Тюпа, В. И. Нарратология в системе литературоведческого знания // Нарративные традиции славянских литератур (Средневековье и новое время) / В. И. Тюпа. – Новосибирск, 2007. – С. 5–15.
4. Тюпа, В. Очерк современной нарратологии [Электронный ресурс] / В. Тюпа // Критика и семиотика. – Вып. 5. – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 2002. – Режим доступа: <http://www.nsu.ru/education/virtual/cs5tjupa.htm>
5. Баршт, К. А. Пути и перспективы нарратологии / К. А. Баршт // Изв. РАН. Сер. лит. и яз. – 2005. – Т. 64. – № 2. – С. 21–31.
6. Тamarченко, Н. Д. Проблема события в литературном произведении (сюжетологические и нарратологические аспекты) [Электронный ресурс] / Н. Д. Тamarченко // Режим доступа: <http://narratorium.rggu.ru/article.html?id=2027585>
7. Егоршина, Н. В. Нарративный дискурс: Семнологический и лингвокультурологический аспекты интерпретации: Дис... доктора филол. наук [Электронный ресурс] / Н. В. Егоршина. – Тверь, 2002. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/narrativnyi-diskurs-semiologicheskii-ilingvokulturologicheskii-aspekty-interpretatsii>

Дудніков М. О.

м. Кривий Ріг, Криворізький національний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПОСТАТІ В ІСТОРИЧНОМУ РОМАНІ В. СКОТТА «АЙВЕНГО»

Роман «Айвенго» В. Скотт вважав своїм першим справді історичним романом, в якому поєдналися інтрига з філософським осмисленням подій, пов'язаних з завершенням довготривалої боротьби між саксами та норманами. Інтригу супроводжують загадкові сюжети, що послідовно виникають у тексті (таємниця сина Седріка Сакса, таємниця пілігрима, таємниця Лицаря, Позбавленого Спадку, таємниця Чорного Лицаря).

На думку літературознавців, В. Скотт «зумів поєднати історичний факт з художнім вимислом, користуючись при цьому як романтичними, так і реалістичними засобами зображення. Цей тип дістав назву «вальтерскоттівський», він вплинув на розвиток історичного роману в європейських літературах» [6, с. 608–609]. Історичний роман можна вважати одним з найбільш яскравих літературних жанрів, оскільки ретроспектива минулого в уяві письменника заповнює відсутність уяви і фантазії професійного історика. Якщо професійний історик дає документальний опис, часом не цікавий широкому колу читачів, то письменник своїми зусиллями, уявою, звертаючись до документальних історичних сюжетів, допомагає глибше проникнути в таємниці документального буття, насичує його своєю фантазією, яка може розходитися з реальною історією.

І хоча реальна історична особа й піддається певним змінам відповідно до письменника та центральної ідеї твору, у В. Скотта вона обов'язково від особливостям психології та світогляду людей певного історичного періоду.

У продовження нагадаємо слова О. Дюма щодо оцінки особистості в «Історики, судять генія за його вчинками! Народ, судить про його серце судив про Карла Великого? Історики. Хто судив про Генріха IV? Народ. вважаєте, який з двох монархів отримав більш справедливую оцінку?» [5, с. 2 що видатний французький письменник називав оцінкою народу, відобра народних баладах, переказах і анекдотах, які передавалися з покоління: присутність вимислу є очевидною. Але цей вимисел, «підказаний л розвитку характеру, заснованого на строгому почутті міри того багато автора, який є одночасно і творцем, і суддею» [11, с. 59].

Не всякий твір де дії відбуваються в минулому можна віднести до історичного роману. Ось від яких помилок В. Скотт застерігає істориків романістів у своїй статті «Оповідання шинкаря»: «Якщо звичай різни: безладно перемішані, якщо стрижене не пудрене волосся і стрункі по фігури виступають в одному хороводі з величезними париками і кринолі якщо при зображенні реальних особистостей спотворена історична істи погляди читачів відвертаються від картини, що в усякій розсудливій і породжує обурення і недовіру. Але якщо автору вдається уникнути цих п проти гарного смаку і відтворити минулі часи правдиво і яскраво, то... займе місце в ряду істориків свого часу і своєї країни» [10, с. 574–575].

В. Скотт, внаслідок особливих завдань, поставлених перед ним іст спробував відобразити суспільство в усіх його ракурсах, і не у вигляді ор картин або портретів, а все цілком, в його зв'язках і взаємодіях, від кор селянина. Письменник хотів зобразити живих людей у всій конкретні характерів, пристрастей і соціального буття. Щоб досягти цієї конкретнос повинен був пояснити дії героїв соціальними процесами, обставинам історично склалися, суспільною і національною боротьбою і, за сл В. Г. Белінського, «дав історичний і соціальний напрям новіт європейському мистецтву» [2, с. 300].

Підкреслимо, що незважаючи на перемишування правди й ви історичного та романного зображення – всі ці складові становлять єдине історичному сюжеті, що можна вважати незаперечним здобутком автора.

Письменник не може вільно розпоряджатися долями реальних істор осіб, виведених в його творах, але він вільний вершити долі простих сме оскільки вони викликані до життя його уявою і, по-суті, отримує право су тих, і інших. Світ письменника – це не тільки світ, який він є, але світ, які може, а, можливо, має стати. Для того, щоб довести якусь ідею В. користується фактами, при цьому дозволяє собі змінювати хронологію, до деякі деталі. Так письменник об'єднав у своєму творі Річарда Левине С Робін Гудом. Вони не могли зустрітися, оскільки король помер до народ «народного месника». Річарду Левіному Серцю В. Скотт приписав е кількість подвигів та відмінних якостей: сміливість, кмітливість, могутні його крику присідали навіть коні. Незважаючи на те, що у В. Скотта н

зустрічаються фактичні помилки в датах, в біографіях історичних діячів, для історичного романіста найголовніше – інтерпретувати події так, щоб сучасний читач зрозумів їх і зацікавився ними: «Якщо ви хочете викликати інтерес, передавайте ваш сюжет у ракурсі тієї епохи, в яку ми живемо, і на її мові... заради численних читачів, які, сподіваюся, будуть з жадібністю поглинати цю книгу, я пояснив на сучасній мові наші старі вдачі і поглибив характери і відчуття моїх персонажів, так що сучасний читач, вважаю, не відчує відштовхуючої сухості чистої археології». [9, с. 6].

Розглядаючи переваги романів В. Скотта, В. Г. Белінський відзначав чи не найважливішу їх особливість: «Коли ми читаємо історичний роман В. Скотта, то як би робимося самими сучасниками епохи, громадянами країни, в якій здійснюються події роману, і одержуємо про них, у формі живого споглядання, вірніше поняття, ніж яке могла б нам дати про них яка завгодно історія» [3, с. 168].

Хоча в романі В. Скотт і приділяє увагу королю, він не забуває й про кріпаків: свинопаса Гурта й шута Вамбу, від вправності і відданості яких залежить доля короля Річарда. Тож рятуючи його, вони тим самим впливають на історію Англії. На думку В. Скотта, історичний роман повинен поруч зі значними історичними подіями показати приватне життя звичайних людей. І воно може бути не менш цікавим і захоплюючим, ніж життя короля.

Своєрідною саме з цієї точки зору є інтерпретація В. Скоттом історичної постаті – короля Річарда, що носив горде прізвисько Левине Серце. Він же є героєм численних народних балад, в яких зображений як втілення народної мрії про доброго, справедливого короля, близького до простого народу. В реальності Річард Перший (Річард Левине Серце) – король Англії, герцог Нормандії, граф Анжуйський (1189–1199) – ватажок третього Хрестового походу (1189–1192) – особистість яскрава й досить суперечлива. Відомий англійський письменник Ч. Діккенс так писав про нього: «У 1189 році від Різдва Христового Річард Левине Серце успадкував престол Генріха Другого, чиє батьківське серце він так безжально краяв і врешті-решт розтерзав. Річард з самого отроцтва був бунтарем, проте, зробившись монархом, проти якого можуть бунтувати інші, він раптом зрозумів, що бунтарство – це страшний гріх, і в нападі справедливого обурення покарав усіх своїх головних союзників у боротьбі проти батька. Ніякий інший вчинок Річарда не міг би краще викрити його дійсну натуру і вірніше застерегти лестивців і дармоїдів, що довіряють принцам з левиними серцями» [4, с. 115].

Примітно, що і К. Маркс, вивчаючи історію середньовічної Англії, вважав за потрібне зробити таку виписку про Річарда Левине Серце: «Передбачливість й проникливість поєднувалися в ньому (Річарді) з жорстокістю та повною байдужістю до питань честі» [7, с. 334]. Історик Кирило Андерсон зауважував, що той же Річард насправді поводив себе не так уже й схвально, як на сторінках «Айвенго». За деякими даними, Левиним Серцем його прозвали жителі сицилійського міста Мессіни, яке він безжально і кривою пограбував по дорозі у Свату землю. «І прізвисько, дане йому, говорило не стільки про безстрашність, скільки про жорстокість англійського короля» [1, с. 10]. За іншими даними саме так його стали називати після того, як під час хрестового походу він стратив в

Акрі більше двох тисяч заручників, за яких не дали йому викупу. Вираз «Ле Серце» означає мужність і лицарську відвагу, а образ сміливого короля-ли навіть став одним із стереотипів сучасної культури. У цьому є певна ір оскільки король Річард Перший отримав прізвисько Левине Серце все-так звірячу жорстокість. Тобто, реальна історія війн і набігів короля Річарда Ле Серце повна огидних фактів, які рішуче суперечать привабливому обі створеному В. Скоттом.

Жорстокість та байдужість до питань честі – нічого цього ми не бачи образі Річарда Левине Серце у В. Скотта. Навпаки, саме він під маскою Чорі Лицаря виносить на руках з палаючого замку пораненого Айвенго, а потім роі це багато добрих справ: рятує старого Седріка і леді Ровену, примирює Айвен батьком і благословляє майбутній шлюб юнака та Ровени.

Ідеалізуючи Річарда Першого, В. Скотт описав його таким, що читач уяв собі цю фігуру, вірить у її правдоподібність до тих пір, поки не виявляється, мандрівний рицар – це король Річард Левине Серце.

В ідеалізації образу короля Річарда Першого велику роль відіграє м історичного роману, якій В. Скотт завжди приділяв особливу увагу. У передм до роману «Айвенго», що має у зв'язку з цим великий інтерес,

В. Скотт виклав свій погляд на те, як повинен використовувати аві історичного роману скарби рідної мови: «З огляду на смаки юрби, яка, сподіваюся, з жадібністю накинется на цю книгу, я постарався в такій м перекласти старі звичаї на мову сучасності і так докладно розвинути характері почуття моїх героїв, щоб сучасний читач не відчував ніякої втоми від сухо зображення неприкрашеної старовини. Але я вважаю, що, пристосовуючись , цих смаків, я не перевищив тут прав і повноважень автора художнього твору» [с. 17].

В. Скотт вважав, що письменник повинен знайти відповідну манері оповідання для викладу подій, а також ретельно працювати над утворення портретної характеристики персонажів Так, описуючи лицаря «Чорного Ледаря «...статний воїн із сумним кучерявим світло-русявим волоссям, орлиним носом блакитними очима, що виблискували розумом і жвавістю, і гарно окреслени ротом, відтінений вусами більш темними, ніж волосся; вся його статур викривала сміливу і винахідливу людину» [9, с. 147], а далі «...у лицаря бул відкрите і сміливе обличчя, а посміхнувся він так добродушно і кумедно, щі мимоволі вселив господареві довіру і симпатію...» [9, с. 148]. Саме на цю довіру і симпатію сподівається автор роману «Айвенго».

Справжній характер Річарда розкриває і сам факт його приходу в чернечу келію до Тука: це дійсно відповідає лицарській традиції «шукача пригод», щі існувала в ті часи. Річарда з роману понад усе цікавить життя простого мандрівного лицаря, для нього найдорожче – слава, яку він здобуває самотійно своєю твердою рукою й мечем, ніж перемога, здобута на чолі стотисячного війська. Це про нього Ревекка, яка спостерігала з башти за поєдинком, каже: «Він йде на битву, мов на веселий бенкет. Не тільки сила м'язів керує його ударами – здається, ніби він усю свою душу вкладає в кожен удар, що наносить ворогу. Це

страшне і величне видовище, коли рука й серце однієї людини перемагає сотні людей» [9, с. 264].

Для досягнення ще більшої достовірності В. Скотт використовує в романі свій улюблений прийом, при якому головні дійові особи представляються читачеві як би ненароком, в буденному уявленні, а історичні особи – ще й «інкогніто». Ймовірно, В. Скотт у особі Річарда намагався відтворити таку постать, яка б уособлювала об'єднуючу ідею, спрямовану на зміцнення англійської державності, тому він і продовжив розвивати традицію ідеалізації короля, що була закладена ще в окремих англійських фольклорних творах.

Стосовно засобів утворення історичного образу в романі, для В. Скотта було принциповим, щоб історичні персонажі, як і вигадані являлися учасниками значних (доленосних) історичних подій; письменник приділяє увагу історичним фактам та документам. Важливу функцію в інтерпретації історичного образу відіграють історичні довідка та коментар, до того ж, історичний образ розкривається у контексті таких сюжетно-утворюючих мотивів, як подорож, любов до прекрасної дами, таємниця, інтрига.

Список використаних джерел:

1. Андерсон, Кирилл. Несколько слов от историка : [вступ. ст. к роману В. Скотта «Талисман»] / Кирилл Андерсон – М. : Детская литература, 1991. – 368 с.
2. Белинский, В. Г. Собрание сочинений: в 3 т. – Т. 2. / В. Г. Белинский. – М. : ГИХЛ, 1948. – 560 с.
3. Белинский, В. Г. Полное собрание сочинений: в 10 т. – Т. 2. / В. Г. Белинский. – М. : Изд-во АН СССР, 1953–1953. – 766 с.
4. Диккенс, Ч. История Англии для юных / Ч. Диккенс. – М. : Б.С.Г. – Пресс, 2004. – 600 с.
5. Дюма, А. Сопратники Иегу: [роман] / А. Дюма. Собрание сочинений: в 12 т. – Т.10. – М. : Художественная литература, 1979. – 298 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / [уклад. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – С. 608–609.
7. Маркс, К. Выписка о Ричарде Львиное Серце / Карл Маркс // Архив Маркса и Энгельса. – 1946. – Т. 8. – 1946. – С. 334.
8. Рензов, Б. Г. Творчество Вальтера Скотта / Б. Г. Рензов. – М.; Л. : Художественная литература, 1965. – 498 с.
9. Скотт, В. Айвенго : [роман] / В. Скотт; [пер. с англ. Е. Бекетовой, вступ. ст. Р. Самарина, примеч. А. Бельского]. – М. : Правда, 1989. – 448 с.
10. Скотт, В. Рассказы трактирщика / В. Скотт. Собрание сочинений в 20 т. – М. : Художественная литература. – 1965. – Т. 20. – 1965. – С. 574–575.
11. Тихонов, Н. Н. Мудрость вымысла : [вступ. ст. к романам : Граф Роберт Парижский. Талисман] / Н. Н. Тихонов. – Л. : Лениздат, 1988. – 733 с.